

Torgersen-saken

Tidendes sommernummer kan vi lese et intervju med Per Brandtzæg. Han uttaler seg blant annet om den drapsdømte Fredrik Fasting Torgersen. «Det er ikke tvil i min sjel om at han er dømt på gale premisser, så dette dreier seg om et justismord», sier professoren.

Det var da voldsomt til påståelighet. Etter å ha fulgt med i saken siden 1964 vil jeg påstå det motsatte. Det er ikke tvil i min sjel om at Torgersen er skyldig, og at han ble dømt på et riktig grunnlag. I norsk rettsvesen fins to kjente saker hvor det klart er begått justismord. Per Liland ble funnet skyldig selv om han hadde alibi! Den andre, Fritz Moen, ble dømt selv om blodtypen hans ikke stemte med funn på offeret! Forsvarer for Moen var den erfarne høyesterettsadvokaten Olav Hestenes som hadde ført et 40-talls drapssaker for retten. Det fortelles at da dommen ble lest opp, ropte Hestenes høyt: «Justismord».

Men Torgersen? Saken hans er behandlet rettslig fire ganger, ble avvist av Høyesterett i 2001 og senest tilbakest av Statsadvokatembetet i desember 2005. Kan alle disse rettsinstanser ha tatt feil?

Mordet

For de lesere som ikke kjenner saken, så ble i 1957 den 16 år gamle Rigmor Johnsen funnet drept i Skippergata i gården der hun bodde med sine foreldre. Obduksjonen viste at piken hadde fått flere harde slag i hodet og var blitt voldtatt og kvalt. Rundt hennes venstre brystvorte fant politiet merker som liknet et bitt, så en tannlege ble derfor tilkalt. Det var rettsodontologen Ferdinand Strøm. Han kunne bekrefte at det *var* ett bittmerke. Strøm tok en rekke fotografier og avtrykk av brystet, støpte modeller og forfattet en rapport med beskrivelse av de skyldige tenner. Det faktum at merket stadig var tredimensjonalt betydde at det måtte være av-

satt omkring dødstidspunktet. I levende live vil nemlig den glatte overflate gjenskapes på kort tid. Derfor måtte opphavsmannen til bittmerket etter all sannsynlighet også være morderen.

Arrestasjonen

Ved ett-tiden mornatten ble Fredrik Fasting Torgersen anholdt i nærheten av Skippergata. Han kom på en sykkel uten lys. På veg til politistasjonen rev han seg løs og forsøkte å stikke av. Politibetjentene fulgte etter gjennom flere gater før de fikk tatt ham igjen. På stasjonen fant man raskt ut at han hadde flere dommer for tyveri og vold bak seg. Tid og sted for arrestasjonen var et så usedvanlig sammentreff at han straks ble mistenkt i mordsaken.

Ved hjelp av vitners utsagn lyktes det aktoratet å oppstille et tidsskjema for Torgersens ferd om natten: Ifølge aktor hadde han antakelig drept piken omkring kl. 2315 og etterpå stablet brennbart materiale oppå henne i den hensikt å tenne på for å skjule forbrytelsen. Torgersen var – uvanlig i 1950-åra – en ikke-røker og manglet fyrstikker. Han ble observert sette seg inn i en taxi ca. kl. 2350. Man vet at han var hjemme hos seg selv omkring midnatt. Han byttet klær og hentet to esker fyrstikker, tyvlånte sin nevøs sykkel, dro tilbake til Skippergata, låste seg inn i gården med pikens nøkler og fikk satt fyr på rasket. Han ble sett syklende bort fra åstedet få minutter før han ble anholdt noen gater lengre unna.

Han hevdet selv å ha alibi fordi han hadde vært sammen med en gift kvinne kalt Gerd. Det lyktes aldri politiet å finne denne Gerd. Det kostet Torgersen 16 år i fengsel.

Bevisene

Alle ovennevnte hendelser ble bare indisier for retten, men man satt igjen med tre bevis. Det mest makabre var det såkalte *avføringsbeviset*. Ved kvelling

eller dødsangst tapes kontrollen over lakkemuskelen i endetarmen slik at avføring avgis ukontrollert. Det er velkjent at erter er tungt fordøyelig, så de gjenfinnes derfor i avføringen. Den myrdede hadde spist ertesuppe samme dag, og på Torgersens sko ble det funnet avføring som inneholdt rester av erter. Da har man i det minste et forklaringsproblem. Pådriveren for gjenopptagelse av saken, Ståle Eskeland, hevder riktignok at politiet har «plantet» avføringen.

Det andre er det såkalte *barnålsbeviset*. Den drepte ble funnet under et sloknet bål av papp og papir. Det ulmet fremdeles i en gammel sofa som var stablet oppå, mens et tørt fjorårs juletre på toppen ikke hadde tatt fyr. Når man så fant tørre barnåler i buksebredden til Torgersen, gir også det et forklaringsproblem. Innen vårt fag er det såkalte *tannbeviset* mest interessant. I den sammenheng er det også en serie datoer som stiller saken i et underlig lys.

Mordet ble begått i 23-tiden 6. desember 1957. Allerede den 8. desember hadde rettsodontologen sitt første møte med Torgersen. Han fikk lov til å undersøke tennene, men fikk ikke ta avtrykk av dem. Mange senere overtalelsesforsøk var forgjeves, selv om det ble klargjort at hvis Torgersen – som han selv hevdet – *ikke* hadde drept piken, så ville en tannmodell umulig kunne framvise den kombinasjon av detaljer som forekom i bittmerket. Med andre ord, modellen kunne frikjenne ham.

De sakkyndige

Først i et møte mellom Torgersen, forsvareren, dommeren og tannlegen den 12. april 1958 – fire måneder etter mordet – lyktes det å overtale ham. Han stilte dog et krav som Strøm beskriver slik i sin rapport: «Den anklagede lot meg ta avtrykk på den betingelse at hvis jeg *ikke* kunne utelukke ham, så

skulle det oppnevnes enda en sakkyndig tannlege. Det lovet jeg ham».

Avtrykk ble tatt og modeller framstilt. Etter at et prøvebitt var laget, kunne Strøm foreta en sammenlikning med det kriminelle merke: Alle detaljer var tilstede i Torgersens tenner!

Som følge av avtalen ble en annen sakkyndig oppnevnt. Det var professor Jens Wærhaug. Han fikk overta alle de fysiske bevismidler som Strøm hadde framstilt og kom uavhengig fram til samme konklusjon. Begge de sakkyndige anså altså Torgersen som opphavsmann til bittmerket. Ved gjenopptakelsen av saken i 1974 kom en tredje sakkyndig, dr.med. Gisle Bang, fram til den samme konklusjon. Den spesielt interesserte leser finner en artikkel i *Acta*

Odontologica Scandinavica der Bang dokumenterer det samme slitasjemønsteret på incisalkantene som Strøm og Wærhaug hadde beskrevet. Ifølge Bang var det så spesielt at det nesten kunne betraktes som et fingeravtrykk.

Rettsodontolog Tore Solheim sier at tannbeviset står sterkere i dag enn i 1958 fordi ekspertene nå har større muligheter til å foreta videre studier av tennene og de merker det er på den dreptes bryst. Det er ikke gjort nye funn som svekker beviset, sier Solheim.

Gjenopptakelsen

Man kan undre seg over hvorfor den mistenkte ventet i fire måneder hvis et enkelt tannavtrykk kunne frikjenne ham? Merkelig. Jeg antyder intet, bare

nevner at Statsadvokaten har uttalt at det ikke er straffbart å bruke neglefil på egne tenner i Norge. Det kan både du og jeg gjøre hvis vi vil.

Jeg kjenner ikke Per Brandtzægs fanatiske beveggrunner for å trekke norsk rettsvesen i tvil. Torgersen har nå søkt om å få gjenopptatt saken igjen. Til høsten kommer avgjørelsen i *Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker*. Hvis saken blir avvist der, er nok absolutt siste ord sagt. Da får vi samtidig vite hvem som har rett, Brandtzæg eller undertegnede. Vi får bare vente i spenning.

Torbjørn Guldseth

Adresse: Skarodden 10, 7580 Selbu

Torgersen er dømt på feil premisser

Per Brandtzæg svarer Torbjørn Guldseth

Min konklusjon bygger ikke på fanatisme slik Torbjørn Guldseth insinuerer, men på en grundig gjennomgang av de tekniske bevisene som foreligger i saken. Innlegget skrevet av Guldseth føyer seg dessverre inn i en lang rekke av tidligere ukritiske uttalelser fra personer som bare har overfladisk kjennskap til Torgersen-saken. Inntil jeg selv brukte tid på å sette meg inn i alle de dokumentene som nå foreligger om de tre tekniske bevisene, tilhørte også jeg denne uvitende flokk som uten sensur er blitt påvirket til å tro at Fredrik Fasting Torgersen er skyldig. All informasjon (542 sider) samlet av professor Ståle Eskeland er tilgjengelig på nettstedet (www.Torgersensaken.no/utredningen.pdf). Torgersen selv har også gjort mye relevant stoff tilgjengelig (www.myart.no/fft).

Jeg har gjort jobben min og med en naturvitenskapelig tilnærming vurdert bevisene slik de forelå i 1958. Etter bare få timers lesning opplevde jeg nærmest

et intellektuelt sjokk. Ingen av de tre hovedbevisene kunne knytte Torgersen til drapet. Dette ble da også særdeles grundig dokumentert under en fire dagers åpen høring som Gjenopptakelseskommisjonen avholdt i mars, og hvor jeg var den eneste oppnevnte sakkyndige som gjennomgikk avføringsbeviset.

Når Guldseth offentlig går ut og påberoper seg å være ekspert på Torgersen-saken, burde han ha avsatt tid til å sette seg inn i de relevante dokumentene og til å overvære den åpne høringen. Hans fremstilling av saken er full av feil. Jeg skal imidlertid ikke bruke spalteplass på å gjenta hvordan de tre hovedbevisene mot Torgersen ble plukket fra hverandre under høringen. Interesserte lesere kan finne min oppsummering av fire dagers systematisk gjennomgang av Torgersen-saken i Aftenposten 9. april: «Ingen tvil i Torgersen-saken». Jeg har også tidligere redegjort for saken i media, og titlene på mine innlegg sier en hel del om

alvoret i saken: «Torgersen-sakens faglige misère» (Aftenposten 27. mai 2005); «Mer synsing i Torgersen-saken» (Aftenposten 22. juni 2005); «Sakkyndighetens mørke side» (Aftenposten 26. november 2005); «Skjebnesvangre feil i rettsmedisinen» (Dagbladet 29. november 2005).

Saken dreier seg om noe langt viktigere enn hvem som vil få rett, Torbjørn Guldseth eller undertegnede, hvilket Guldseth fremhever som en hovedsak på slutten av sitt innlegg. Uavhengig av hva Gjenopptakelseskommisjonen måtte komme frem til, dreier saken seg om å rette søkelyset på det norske rettsvesenet og den manglende kvalitetssikring av uttalelser avgitt av rettsmedisinske sakkyndige. Det er et stort udekket behov for ny erkjennelse, forskning og undervisning når det gjelder rettsmedisinske bevisvurdering og bevisvurdering mer generelt.

Vi som har engasjert oss i Torgersen-saken, ønsker å bruke tid på å diskutere denne alvorlige problemstillingen på et